

Władysław Szulakiewicz
ORCID: 0000-0001-8614-2955
Akademia Ignatianum w Krakowie

Historia życia uczonego i środowiska naukowego

The History of the Scientist's Life and the Scientific Community

Stefan Kieniewicz, *Pamiętniki*.
Do druku przygotował Jan Kieniewicz,
Wydawnictwo Znak, Kraków 2021, ss. 748

W maju 2022 roku minęła 30. rocznica śmierci Stefana Kieniewicza, wybitnego historyka, uczonego, zasłużonego organizatora i uczestnika życia naukowego w Polsce pierwszych lat powojennych i drugiej połowy XX wieku. Bogate życie tego uczonego zostało spisane i opisane w *Pamiętnikach* wydanych przez jego syna Jana Kieniewicza, także profesora¹. Warto już na początku refleksji powiedzieć o dwóch sprawach związanych z wydaniem i wartością tych egodokumentów. Otóż 7 maja 2022 roku zostały wręczone Nagrody Historyczne „Polityki” za rok 2021. W kategorii „Pamiętniki i wspomnienia” nagrodzony został profesor Jan Kieniewicz za edycję *Pamiętników* Stefana Kieniewicza². Ponadto należy

- 1 Jan Kieniewicz, ur. 1938 roku, historyk i dyplomata.
- 2 *Nagrody Historyczne „Polityki” 2022 – laureaci*, wydawca.com.pl, 18.05.2022, <https://wydawca.com.pl/2022/05/18/nagrody-historyczne-polityki-2022-laureaci/> [dostęp: 25.07.2022].

SPI Vol. 26, 2023/1
e-ISSN 2450-5366

nadmieniść, że omawiane *Pamiętniki* doskonale w swej treści łączą się z wydaną przez Elżbietę Orman w 2013 roku korespondencją między Stefanem Kieniewiczem a Henrykiem Wereszyckim pt. *Stefan Kieniewicz – Henryk Wereszycki. Korespondencja z lat 1947–1990*³.

Kim był autor pamiętników? Przedstawmy kilka faktów z jego biografii naukowej. Stefan Kieniewicz, herbu Rawicz, urodził się w 1907 roku w miejscowości Dereszewicze (Białoruś). Studia historyczne odbył na Uniwersytecie Poznańskim w latach 1925–1930, następnie studiował na Uniwersytecie Warszawskim w latach 1932–1934 oraz odbył studia uzupełniające w Wiedniu i Paryżu. W 1934 roku uzyskał stopień doktora na Uniwersytecie Warszawskim za pracę pt. *Spółczesność polskie w powstaniu poznańskim 1848 roku*, napisaną pod kierunkiem Marcellego Handelsmana. Początkowo zawodowo związał się Archiwum Skarbowym w Warszawie (1937–1944). W czasie wojny działał w Biurze Informacji i Propagandy Komendy Głównej AK, ranny w Powstaniu Warszawskim trafił do obozów koncentracyjnych w Badenii i Wirtembergii. W okresie powojennym pracował na Uniwersytecie Warszawskim i w Instytucie Historii PAN. W instytucjach tych pełnił liczne funkcje, m.in. był kierownikiem Katedry Historii Nowoczesnej Polski (1946–1953)⁴, dziekanem Wydziału Historycznego (1953–1955) oraz zastępcą dyrektora Instytutu Historii PAN w latach 1953–1968 (Śródka 1995: 191–192). Pełnił także funkcje redaktora „Przeglądu Historycznego” (1952–1992). Był przewodniczącym Komitetu Nauk Historycznych PAN (1968–1984). Kieniewicz wykształcił liczne grono uczniów i wybitnych badaczy przeszłości. Do jego uczniów należą m.in. tak wybitni historycy jak: Ryszard Bender, Jerzy Skowronek, Wiktoria Śliwkowska, Daniel Olszewski (Śródka 1995: 192).

Andrzej Śródka w biografii tego uczonego wyróżnił m. n. takie kierunki jego badań jak: historia nowożytna polityczna Polski, dzieje nowożytne miast polskich, edytorstwo historyczne, historia kultury (Śródka 1995: 192). Do tych kierunków badań należy dołączyć biografistykę historyczną, mowa tu o monografiach i biogramach, które Kieniewicz zamieszczał w *Polskim Słowniku Biograficznym*. Ważnym

3 Entuzjastyczną recenzję tego wydawnictwa ogłosił na łamach „Kwartnika Historycznego” Rafał Stobiecki, patrz: Bibliografia niniejszej recenzji.

4 W kolejnych latach nazwy katedr, którymi kierował Kieniewicz, zmieniały się.

obszarem jego aktywności wydawniczej było edytorstwo źródeł⁵. W tym krótkim opisie nie można szczegółowo omówić wszystkich jego wybitnych dzieł⁶. Zwrócę jedynie uwagę na jeden z jego tekstów, dotyczących etyki w badaniach naukowych historii. Kieniewicz wypowiadając się na ten temat stwierdził, że główną zasadą, którą powinien się kierować historyk, jest prawda. Pisał tak: „Powinien on w badaniach swych dociekać prawdy, ale wciąż narażony jest na to, że będzie tę prawdę zniekształcał: czy to pod wpływem własnych przekonań i przesądów, czy pod wpływem zewnętrznych oddziaływań” (Kieniewicz 1972: 520). Poszukiwanie prawdy w badaniach przeszłości to trudna powinność historyka, bo zdaniem Kieniewicza: „Historyk zaś ma własny główny obowiązek: wymierzania sprawiedliwości minionemu światu. Ma poczucie własnej ułomności. Wie, iż wszystko, czego się dowiaduje o przeszłości odległej i bliższej, jest tylko ekstraktem ówczesnej rzeczywistości, oglądanym w krzywym zwierciadle uprzedzeń naszych własnych i całego naszego pokolenia. Ale jesteśmy mocno przekonani o tym, że umiemy – że powinniśmy umieć – zmniejszać stopień tej deformacji, innymi słowy – zbliżać się do prawdy” (Kieniewicz 1972: 526).

Przechodząc do skrótego omówienia zawartości *Pamiętników*, liczących aż 748 stron, należy stwierdzić, że Kieniewicz opowiada swoje życie z niezwykłą sumiennością i otwartością, rozpoczynając je od dzieciństwa, prowadząc dalej przez kolejne etapy swego życia, przebiegające niekiedy w trudnych realiach politycznych⁷. W opowieści tej czytelnik odczyta doskonale jego drogę naukową, zasady etyczne stosowane w życiu i nauce, pozna obszary współpracy ze środowiskiem naukowym. Kieniewicz opowiada także o tym, jak badania naukowe łączył z działalnością dydaktyczną i organizacyjno-naukową,

5 Pierwszą publikacją tego autora, z którą się zetknęłam zajmując się dziejami oświaty w Galicji, był wybór tekstów *Galicja w dobie autonomicznej (1850–1914)*. Muszę stwierdzić, że było to znakomite wydawnictwo wprowadzające mnie w świat historii Galicji.

6 Częściowo znaczenie dorobku Kieniewicza zostało omówione w pracy: Szwarc (2010).

7 *Pamiętnik* liczy 748 stron i składa się z sześciu części: I. Pamiętnik opóźnionego dojrzewania, II. Pamiętnik z lat późnego dojrzewania, III. Ciąg dalszy – pamiętnik z lat późnego dojrzewania, IV. Pamiętnik z lat 1939–1945, V. Pamiętnik z lat 1945–1955: Kraków–Milanówek, VI. Brakujące ogniwo: 1955–1961.

zarówno w latach międzywojennych, jak i w czasach wolnej Polski. W sumie w treści *Pamiętników* odnajdujemy opisy wskazanych na początku niniejszego tekstu ważnych wydarzeń naukowych w jego życiu i pełnionych funkcji w różnych instytucjach naukowych. Poza opowiedzianymi obszarami aktywności głównego bohatera opisywanego egodokumentu, związanymi z życiem naukowym, jest także sporo odniesień do życia rodzinnego, tj. rodziców, żony Zofii, dzieci oraz dalszej rodziny Kieniewiczów i Sobańskich⁸. Niezwykle smutną opowieścią są te fragmenty *Pamiętników*, które dotyczą Powstania Warszawskiego i czasów obozowych (Kieniewicz 2021: 357–424). A to, jakim był człowiekiem, pomimo tak traumatycznych doświadczeń w czasie wojny, niech świadczą jego słowa: „[...] skończyła się moja siedmiomiesięczna niewola, którą przeżyłem, jak koszmar, ale którą ocenić muszę jako lżejszą w porównaniu z losem wielu, wielu tysięcy pasiaków – tych nawet, którzy przeżyli. Doznawałem i za drutami licznych dowodów Bożej opieki, dowodów życzliwości ludzkiej... Po wojnie nie myślałem nigdy o dyskutowaniu swojej «martyrologii», nie zapisywałem się na przykład do ZBoWiD” (Kieniewicz 2021: 423–424).

Odnosząc się do jego drogi naukowej, warto się zatrzymać nad opisem studiów wyższych w Uniwersytecie Poznańskim, gdzie słuchał wykładów lub uczestniczył w seminariach m. in.: Bronisława Dembińskiego, Adama Skałkowskiego, Józefa Paczkowskiego, Leona Białkowskiego, Zygmunta Zakrzewskiego, a także zetknął się w tym czasie z wieloma młodszymi adeptami nauki, a później wybitnymi profesorami, jak chociażby Zdzisławem Grotem (Kieniewicz 2021: 131–163). Wyjątkowo utkwiał w jego pamięci okres pisania pracy magisterskiej na seminarium Skałkowskiego. W sumie można powiedzieć, że odnotował wiele interesujących informacji o środowisku naukowym Uniwersytetu Poznańskiego. Wspominał te czasy nie tylko z perspektywy uczestnictwa w zajęciach dydaktycznych, ale i wad, i zalet życia studenckiego. Dodać trzeba, że w tym czasie w Poznaniu odbywał się IV Powszechny Zjazd Historyków Polskich, w którym także mógł uczestniczyć, co doceniał, przysłuchując się referatom i dyskusji uczonych (Kieniewicz 2021: 139). Kolejnym ważnym wydarzeniem była habilitacja na Uniwersytecie

8 Rodzina Zofii – żony Kieniewicza.

Jagiellońskim w 1946 roku (Kieniewicz 2021: 361–463). W niej, jak wynika z zapisków, uczestniczyli m.in. tak znani uczeni jak: Roman Grodecki, Władysław Konopczyński, Henryk Mościcki, Józef Feldman, Jan Dąbrowski, Franciszek Bujak. Następnym etapem jego drogi naukowej były starania o nominacje na stanowisko profesora nadzwyczajnego. Warto przytoczyć wspomnienie Kieniewicza o tym wydarzeniu: „Rzecz przeszła przez wydział i Senat, lecz oczywiście była wentylowana w partyjnych konwentyklach. Ktoś podobno zgłosił obiekcję: Kieniewicz pisze do prasy katolickiej, na co wystąpił w mojej obronie Arnold⁹: «Nie jest ważne, gdzie Kieniewicz pisze, ale co pisze». Powtarzając mi tę wymianę zdań, Manteuffel doradził mi, abym do czasu nominacji zaprzestał występowania we wskazanych tygodnikach” (Kieniewicz 2021: 520). Z opisu uzyskiwania kolejnych awansów naukowych przez tego historyka wynika, że ich zdobycie nie gwarantowało, jak to niekiedy jest współcześnie, uzyskania katedry uniwersyteckiej czy nawet stabilizacji naukowej (Kieniewicz 2021: 464–468). Ukazanie perypetii Kieniewicza w poszukiwaniu stabilizacji może być dla współczesnego czytelnika ważne z punktu widzenia pokonywania trudów rozwoju naukowego.

Dalsze dojrzewanie naukowe to także udział w zjazdach naukowych, w których, jak wynika z zapisków, uczestniczył z niezwykłą aktywnością i zainteresowaniem, poznając środowisko historyków. W okresie powojennym były to m.in. zjazdy we Wrocławiu i Krakowie, w tym drugim uczestniczył¹⁰. Wiele informacji o środowisku historyków dostarcza opis przebiegu VIII zjazdu w Krakowie, w przygotowaniu którego brał udział i wygłaszał referat (Kieniewicz 2021: 679–683). Ważne w jego biografii były zagraniczne wyjazdy naukowe (Rzym, Palermo, Praga, Berlin, Oksford), których okoliczności i przebieg odtworzył niekiedy w szczegółach. Nie mniej ważna w życiu naukowym Kieniewicza była współpraca z Polską Akademią Umiejętności (Komisją Historyczną), Polskim Słownikiem Biograficznym i Polskim Towarzystwem Historycznym. To PAU i PTH patronowały wielu wydarzeniom i projektom badań historycznych. Istotne były, jak przyznaje Kieniewicz, coroczne zjazdy PTH, które

9 Stanisław Arnold (1895–1973) – historyk, profesor UW.

10 Mowa o VII zjeździe we Wrocławiu w dniach 19–22 września 1948 r. i VIII zjeździe w Krakowie, który odbył się w dniach 14–17 września 1958 r.

odbywały się w różnych miastach Polski. Opowieści o wydarzeniach naukowych, z jednoczesną charakterystyką jej uczestników, ukazują uczonych nie tylko w naukowym ich wymiarze, ale i żartobliwym ujęciu ich postaw czy wypowiedzi. Słowem, ukazują ich w życiu i nauce. Niech przykładem będą dwa krótkie wspomnienia ze zjazdów PTH. Kieniewicz wspomina, że w 1949 roku podczas zjazdu w pałacu Paulinum w Jeleniej Górze profesor Celina Bobińska¹¹ nawracała ks. Mieczysława Żywczyńskiego na wiarę marksistowską. Natomiast na kolejnym zjeździe w zamku w Łagowie w 1950 roku Aleksander Gieysztor¹² żartobliwie nucił próbkę socrealistycznej poezji:

Już buja motyl, pachnie kwiat,
I słowik wygrywa trele.
Ach, jak piękny jest ten świat –
Ze związkim Radzieckim na czele...

(Kieniewicz 2021: 547)

Szczególnie pracowitym okresem w życiu Kieniewicza były lata, w których łączył pracę w Uniwersytecie Warszawskim i Instytucie Historii PAN. Jego opowiadanie o pracy naukowej i organizacyjnej łączyło się z opisem pracy dydaktycznej. Ze wzruszeniem wspomina swoje seminaria. O seminarium doktoranckim pisał: „Lubiłem swoje poniedziałkowe seminaria doktoranckie, na których przeważali wolontariusze nie związani ani z Uniwersytetem, ani z Akademią, niemalże hobbyści nauki historycznej” (Kieniewicz 2021: 644). A dalej w opisach swego życia podaje nazwiska uczestników seminarium, wskazując, którzy z nich przysłużyli się w późniejszym okresie nauce historii. Do tych wymienionych obowiązków dochodziły trudy redagowania „Przeglądu Historycznego”, i to aż przez 40 lat, o czym już wspomniano, i udział w posiedzeniach Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki¹³. O pracy redaktora „Przeglądu Historycznego” pisał następująco: „Miałem trudną i nieprzyjemną

11 Celina Bobińska (1913–1997), historyk, działaczka komunistyczna.

12 Aleksander Gieysztor (1916–1999), historyk mediewista, prof. UW, członek PAN.

13 Organ ten powstał w 1951 roku. O jego zadaniach i późniejszych formułach jego funkcjonowania w ramach organów państwowych, m.in. takich jak znana powszechnie i działająca w latach 1990–2020 Centralna Komisja ds. Stopni i Tytułów – zob. Izdebski (2020).

sprawę związaną z redagowaniem «Przeglądu»... Gryzłem się i źle spałem. To, że blisko czterdzieści lat udawało mi się utrzymać zgodę w redakcji «Przeglądu Historycznego», ośmielałem się zaliczyć do poważniejszych mych życiowych osiągnięć» (Kieniewicz 2021: 654). Z kolei posiedzenia Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej były w jego opinii jeszcze trudniejsze, nie tylko ze względu na długie, dwa razy w miesiącu odbywane posiedzenia, ale z powodu stylu pracy i wielości skomplikowanych, bo zazwyczaj liczących ponad 90 spraw na każdym posiedzeniu. W kwestii przedmiotu pracy tego organu podaje taką wzmiankę: „Toczył się wtedy spór o tytuły naukowe osób niezwiązanych z wyższymi uczelniami (muzea, biblioteki, archiwa, instytuty naukowe itp.). Dowcipkowałem, że w instytutach najniższy pracownik nosić będzie tytuł «szperacza», średni «badacza», najwyższy – «ustawiacza» (naukowego)” (Kieniewicz 2021: 655).

W zapiskach pamiętnikarskich odnotowywał także prace nad powstawaniem swoich kolejnych publikacji naukowych. Sporo miejsca w *Pamiętnikach* poświęcił historii powstawania obszernej książki pt. *Adam Sapieha (1828–1903)* (Kieniewicz 1938).

Szczególnie cenne nie tylko dla odtworzenia biografii tego uczonego, ale dla udokumentowania odradzania się uniwersytetów i życia uniwersyteckiego po II wojnie światowej, są zapiski Kieniewicza dotyczące odbudowy życia uniwersyteckiego, instytucjonalizacji nauki i uprawiania historii. Zapisane w *Pamiętnikach* dyskusje podczas zjazdów naukowych, wymiany poglądów między uczonymi na tematy naukowe podczas posiedzeń w instytucjach naukowych, w których pracował, czy nawet podczas posiedzeń awansowych, jak na przykład kolokwium habilitacyjnych, przedstawiają obraz powojennej nauki w ówczesnych realiach politycznych. Opisy tych wydarzeń oraz miejsc pracy i współpracy sprawiły, że na kartach *Pamiętników* są odnotowani uczeni w szczególności z Uniwersytetu Poznańskiego (od 1955 r. – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza), Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Instytutu Historii PAN. Z niezwykłą dla siebie kulturą wypowiedzi ukazał relacje między uczonymi wymienionych uniwersytetów i Instytutu Historii PAN, a także redakcji „Przeglądu Historycznego”.

Pamiętniki Kieniewicza są wyjątkowym dokumentem, w którym została ukazana nie tylko historia jednego uczonego, ale i różnych środowisk. Jego bogata biografia i związki z wieloma instytucjami

naukowymi sprawiały, że w jego *Pamiętnikach* zostali odnotowani uczeni tworzący powojenne środowisko naukowe, głównie historyczne. A o wielkości tego środowiska, z którym spotykał się Kieniewicz, świadczy nawet pobieżny ogląd zamieszczonego w *Pamiętnikach* indeksu nazwisk (s. 719–744). Kieniewicz ilustruje trudne okresy swego życia i jest przykładem życia ludzi nauki w czasach wojny i okupacji oraz okresie stalinowskim. To czasy, w których jako uczoney musiał dokonywać wyborów. Z jego zapisków wynika, że miał dystans do wielu wydarzeń, a jako historyk uczył poszukiwania prawdy o przeszłości, co było zgodne z jego zasadami. Lektura *Pamiętników* Kieniewicza umożliwia czytelnikowi spotkanie z niepowtarzalnym i minionym światem inteligencji lat międzywojennych, czasu II wojny światowej i okresu powojennego, z dorobku którego korzystamy współcześnie. I warto mieć tego świadomość, i o tym pamiętać.

Bibliografia

- Izdebski H. (2020). *Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów oraz poprzedzające ją organy. Podstawy prawne i działalność*, Warszawa: Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów, s. 9–19.
- Kieniewicz S. (1938). *Adam Sapieha (1828–1903)*, Lwów: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Kieniewicz S. (1952). *Galicja w dobie autonomicznej (1850–1914). Wybór tekstów w opracowaniu Stefana Kieniewicza*, Wrocław: Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.
- Kieniewicz S. (1974). *O etyce zawodu historyka*. „Kwartalnik Historyczny”, nr 3, s. 517–528.
- Kieniewicz S. (2021). *Pamiętniki*. Do druku przygotował J. Kieniewicz, Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Nagrody Historyczne „Polityki” 2022 – laureaci*, wydawca.com.pl, 18.05.2022, <https://wydawca.com.pl/2022/05/18/nagrody-historyczne-polityki-2022-laureaci/> [dostęp: 25.07.2022].
- Stefan Kieniewicz – Henryk Wereszycki. Korespondencja z lat 1947–1990*. Wstęp i opracowanie E. Orman (2013). Kraków: Księgarnia Akademicka, Instytut Historii Nauki PAN.
- Stobiecki R. (2015). *Niezwykła epistolografia. O korespondencji Stefana Kieniewicza i Henryka Wereszyckiego*, „Kwartalnik Historyczny”, nr 3, s. 553–564.
- Szwarc A. (red.) (2010). *Stefan Kieniewicz. Historyk i jego dziedzictwo w polskiej historiografii*, Warszawa: Wydawnictwo DiG.

Śródka A. (1995). *Kieniewicz Stefan*, [w:] *Uczeni polscy XIX–XX stulecia*, t. 2: *H–L*, Warszawa: Agencja Wydawnicza Aries, s. 191–194.

ADRES DO KORESPONDENCJI

Prof. dr hab. Władysława Szulakiewicz
Akademia Ignatianum w Krakowie
Instytut Nauk o Wychowaniu
e-mail: wladyslawa.szulakiewicz@ignatianum.edu.pl

Władysława Szulakiewicz

ORCID: 0000-0001-8614-2955

Jesuit University Ignatianum in Krakow

The History of the Scientist's Life and the Scientific Community

Stefan Kieniewicz, *Pamiętniki* [Memoirs].

Prepared for printing by Jan Kieniewicz,
Wydawnictwo Znak, Kraków 2021, 748 pages

May 2022 marked the 30th anniversary of the death of Stefan Kieniewicz, a great historian, scholar, and distinguished organizer of and participant in scientific life in Poland in the early post-war years and the second half of the 20th century. The life of this scholar was written down and described in *Pamiętniki* [Memoirs], published by his son, Jan Kieniewicz, also a professor.¹ At the very beginning of our considerations, it is worth mentioning two matters related to the publication and value of this egodocument. On May 7, 2022, the Polityka History Awards for 2021 were granted. In the “Memoirs and Recollections” category, the award went to Professor Jan Kieniewicz for his edition of Stefan Kieniewicz’s *Memoirs*.² Moreover, the content of *Memoirs* is connected with the

1 Jan Kieniewicz – born in 1938, historian and diplomat

2 “NagrodyHistorycznePolityki2022–laureaci,” wydawca.com.pl, 18.05.2022, <https://wydawca.com.pl/2022/05/18/nagrody-historyczne-polityki-2022-laureaci/> [access: 25.07.2022]

SPI Vol. 26, 2023/1
e-ISSN 2450-5366

Recenzje

Reviews

letters between Stefan Kieniewicz and Henryk Wereszycki that were published by Elżbieta Orman in 2013 under the title *Stefan Kieniewicz – Henryk Wereszycki. Korespondencja z lat 1947–1990* [Stefan Kieniewicz–Henryk Wereszycki: Letters from 1947–1990].³

Who was the author of the memoirs? Let us present some facts from his life. Stefan Kieniewicz (Rawicz coat-of-arms) was born in 1907 in Dereszewicze (now in the territory of Belarus). He studied history at the University of Poznań from 1925 to 1930; then he studied at the University of Warsaw from 1932 to 1934 and did supplementary studies in Vienna and Paris. In 1934, he obtained a doctoral degree at the University of Warsaw for his thesis entitled *Spółczesność polskie w powstaniu poznańskim 1848 roku* [Polish Society in the Poznań Uprising of 1848], written under the supervision of Marceli Handelsman. Initially, he was professionally attached to the Treasury Archive in Warsaw (1937–1944). During the war, he was active in the Office of Information and Propaganda of the Home Army Headquarters. Wounded in the Warsaw Uprising, he was sent to concentration camps in Baden and Württemberg. After the war, he worked at the University of Warsaw and the Institute of History of the Polish Academy of Sciences (PAN). He held numerous positions at these institutions, including director of the Department of Modern Polish History (1946–1953),⁴ dean of the Faculty of History (1953–1955), and deputy director of the Institute of History of PAN (1953–1968) (Śródka 1995: 191–192). He was also an editor of *Historical Quarterly* (1952–1992) and the chairman of the Committee of Historical Sciences of PAN (1968–1984). Kieniewicz educated a lot of great students and outstanding researchers of the past. His students included prominent historians such as Ryszard Bender, Jerzy Skowronek, Wiktoria Śliwkowska, and Daniel Olszewski (Śródka 1995: 192).

Andrzej Śródka distinguished the following aspects of Kieniewicz's research: the modern political history of Poland, the modern history of Polish cities, historical editing, and the history of culture (Śródka 1995: 192). We should add to this list historical

3 Rafał Stobiecki published an enthusiastic review of this publication in *Historical Quarterly*, see the Bibliography.

4 The names of the departments he managed changed in later years.

biography—monographs and biographies which Kieniewicz published in *Polski Słownik Biograficzny* [Polish Biographical Dictionary]. An important part of his publishing work was editing sources.⁵

In this brief description, it is impossible to discuss all his many works in detail,⁶ so I will only emphasize one of his texts on ethics in historical research. Kieniewicz stated that the main principle that should guide the historian is truth. He wrote that “a historian should, in his research, seek the truth, but he is still at risk of distorting this truth: whether under the influence of his own beliefs and superstitions or under the influence of external influences” (Kieniewicz 1972: 520). The search for truth in the research on the past is a difficult duty of the historian, because, according to Kieniewicz, “the historian has his own main duty: to do justice to the past world. He has a sense of his own fallibility. He knows that everything he learns about the distant and more recent past is just an extract of the reality of the time, viewed in a distorted mirror of our own and our entire generation’s prejudices. But we are firmly convinced that we know how – that we should know how – to reduce the degree of this distortion; in other words, to get closer to the truth” (Kieniewicz 1972: 526).

Turning to a brief discussion of *Memoirs*, which is 748 pages long, it should be said that Kieniewicz recounts his life with unusual conscientiousness and openness, beginning with his childhood and continuing through the successive stages of his life, which sometimes took place in difficult political realities.⁷ In this story, the reader will learn about his scientific path, the ethical principles he applied in life and science, and his cooperation with the scientific community. Kieniewicz also tells us how he combined scientific research with teaching and organizational/scientific activity, both in the inter-war

5 The first publication by this author which I read while dealing with the history of education in Galicia was a selection of texts called *Galicja w dobie autonomicznej (1850–1914)* [Galicia in the Time of Autonomy (1850–1914)]. I have to admit that it was a great book that introduced me to the history of Galicia.

6 The meaning of Kieniewicz’s output was discussed in Szwarc (2010).

7 *Memoirs* includes 748 pages and consists of six parts: (I) Memoirs of Late Adolescence, (II) Memoirs from the Years of Late Adolescence, (III) Continuation – Memoirs from the Years of Late Adolescence, (IV) Memoirs from 1939–1945, (V) Memoirs from 1945–1955: Kraków–Milanówek, and (VI) Missing Link: 1955–1961.

years and after the war. All in all, in the contents of *Memoirs* we can find descriptions of important scientific events in his life and the functions he performed in various scientific institutions. Apart from his scientific life, there are also quite a few references to his family life, i.e., his parents, his wife Zofia, his children, and other members of the Kieniewicz and Sobański families.⁸ The sections of *Memoirs* that describe the Warsaw Uprising and his time in the concentration camps (Kieniewicz 2021: 357–424) are very sad. The kind of man he was, despite such traumatic experiences during the war, is confirmed when he writes about

my seven-month captivity, which I experienced like a nightmare, but which I must judge as lighter in comparison with the fate of many, many thousands of prisoners, even those who survived. Behind the wires I also experienced numerous proofs of God's care, and signs of human kindness... After the war, I never thought of making a profit with my 'martyrdom'; I did not, for example, join ZBoWiD [the Society of Fighters for Freedom and Democracy, controlled by the communist party]. (Kieniewicz 2021: 423–424)

With regard to Kieniewicz's academic path, it is worth describing his studies at the University of Poznań, where he listened to lectures or participated in seminars by Bronisław Dembiński, Adam Skałkowski, Józef Paczkowski, Leon Białkowski, Zygmunt Zakrzewski, and others, and where he met many younger students of science who later became distinguished professors, such as Zdzisław Grot (Kieniewicz 2021: 131–163). The period during which he wrote his master's thesis at Skałkowski's seminar was exceptionally memorable. All in all, it can be said that he recorded a great deal of interesting information about the scientific circles of the University of Poznań. He recalled those times not only from the perspective of didactic activities, but also from the perspective of the pros and cons of student life. It should be added that the Fourth General Congress of Polish Historians was held in Poznań at that time, which Kieniewicz was also able to attend; he appreciated listening to the lectures and discussions of scholars (Kieniewicz 2021: 139). Another important event was his habilitation at the Jagiellonian University in 1946 (Kieniewicz 2021: 361–463). According to his notes,

8 The family of his wife, Zofia

it was attended by such well-known scholars as Roman Grodecki, Władysław Konopczyński, Henryk Mościcki, Józef Feldman, Jan Dąbrowski, and Franciszek Bujak. The next stage of his scientific path included trying to become a professor. Kieniewicz's recollection of the event is worth quoting:

The thing passed through the faculty and the Senate, but was obviously analyzed at the meetings of the party. Someone probably raised an objection—Kieniewicz writes for the Catholic press—to which Arnold⁹ stepped forward in my defense: 'It is not important for whom Kieniewicz writes, but what he writes.' Repeating this exchange to me, Mantuffel advised me to stop appearing in the designated weeklies until my appointment" (Kieniewicz 2021: 520)

The description of this historian's successive academic promotions shows that their attainment did not guarantee, as is sometimes the case today, the attainment of a university chair or even academic stability (Kieniewicz 2021: 464–468). The portrayal of Kieniewicz's adventures in the search for stability may be important for the contemporary reader in terms of overcoming the hardships of academic development.

His further scientific maturation also included participation in scientific conventions, which, according to his notes, he attended with unusual focus and interest, getting to know the historians. In the post-war period, these included congresses in Wrocław and Krakow (he participated in the latter).¹⁰ A lot of information about the circle of historians is described in the 8th Congress of History in Krakow, which he helped organize and during which he delivered a lecture (Kieniewicz 2021: 679–683). Importantly, he also took foreign scientific trips (to Rome, Palermo, Prague, Berlin, and Oxford), the circumstances and course of which he sometimes reconstructed in detail. No less important in Kieniewicz's scientific life was his cooperation with the Polish Academy of Arts and Sciences (PAU) (Historical Commission), the Polish Biographical Dictionary, and the Polish Historical Society (PTH). It was the PAU and the PTH that supervised and supported many events and historical research

9 Stanisław Arnold (1895–1973) – historian and professor of the University of Warsaw

10 This refers to the 7th Congress in Wrocław on 19–22 September 1948, and the 8th Congress in Krakow, held 14–17 September 1958.

projects. Kieniewicz admits the importance of the annual conventions of the PTH, which were held in various Polish cities. The stories about scientific events, with simultaneous presentation of their participants, show the scientists not only scientifically, but also with a humorous view of their attitudes or statements. In essence, they show them in life and science. Let two brief recollections of PTH conventions serve as examples. Kieniewicz recalls that in 1949, during the convention at the Paulinum Palace in Jelenia Góra, Professor Celina Bobińska¹¹ tried to encourage Fr. Mieczysław Żywczyński to convert to Marxism. During the next convention in Łagów Castle in 1950, Aleksander Gieysztor¹² recited a sample of socialist realist poetry:

Już buja motyl, pachnie kwiat	The butterfly flies and flower blooms
I słowik wygrywa trele.	and the nightingale is singing his songs
Ach, jak piękny jest ten świat –	oh what beautiful this world is
Ze związkiem Radzieckim na czele.	with the Soviet Union in the lead.

(Kieniewicz 2021: 547)

A particularly busy period in Kieniewicz's life was the years in which he worked at both the University of Warsaw and the Institute of History of the PAN. His account of scientific and organizational work was combined with a description of his teaching work. He recalls his seminars with emotion, writing as follows about his doctoral seminar: "I enjoyed my Monday doctoral seminars, which were dominated by volunteers who were not affiliated with either the University nor the Academy, but they were almost hobbyists of historical science" (Kieniewicz 2021: 644). Further on, in his descriptions of his life, Kieniewicz gives their names, indicating those who later contributed to the field of history. In addition to these duties, Kieniewicz was also an editor of *Przegląd Historyczny* [Historical

11 Celina Bobińska (1913–1997) – historian and communist activist

12 Aleksander Gieysztor (1916–1999) – medieval historian, professor at University of Warsaw, and member of PAN

Review] for 40 years, as already mentioned, and he participated in the meetings of the Central Qualification Commission for Science Employees.¹³ Kieniewicz wrote as follows about his work as editor of *Przegląd Historyczny*:

I had a difficult and unpleasant affair connected with the editing of the Review.... I was worrying and sleeping badly. The fact that for nearly forty years I managed to maintain peace in the editorial board of the *Historical Review* was one of my more serious achievements in life. (Kieniewicz 2021: 654)

The meetings of the Central Qualification Commission, on the other hand, were, in his opinion, even more difficult, not only because of the long meetings held twice a month, but because of the style of work and the multitude of complicated (usually more than 90) cases at each meeting. Regarding the subject of the body's work, he writes that

there was a dispute at the time about the academic titles of persons not connected with universities (museums, libraries, archives, scientific institutes, etc.). I was joking that, in institutes, the lowest-ranking employee will be given the title of *'szperacz'* [explorer], the medium-ranking employee *'badacz'* [researcher], and the highest-ranking employee *'ustawiacz'* [setter]. (Kieniewicz 2021: 655)

In his diary entries, he also noted the work on the creation of his subsequent academic publications. He devoted a lot of space in his *Memoirs* to the story behind a comprehensive book entitled *Adam Sapieha (1828–1903)* (Kieniewicz 1938).

Kieniewicz's notes concerning the rebuilding of university life, the institutionalization of science, and the practice of history are particularly valuable, not only for the reconstruction of his own biography, but also for documenting the revival of universities and university life after World War II. The discussions recorded in *Memoirs* during scientific conventions—exchanges between scholars on scientific issues during meetings at scientific institutions where he worked, or even during promotion meetings such as habilitation colloquia—present

13 The body was created in 1951. For more on its tasks and further formulas of functioning in national bodies, such as the Central Commission in charge of Degrees and Titles, which was well-known and functioning from 1990 to 2020, see Izdebski (2020).

a picture of post-war science in the political realities of the time. Descriptions of these events, as well as of workplaces and cooperation, led to scholars, in particular from the University of Poznań (since 1955, called Adam Mickiewicz University), Warsaw University, Jagiellonian University, and the Institute of History of the PAN, being recorded in the pages of *Memoirs*. With an excellent culture of expression, Kieniewicz presented the relations among the scholars of these universities and the Institute of History of PAN, as well as the editors of *Przegląd Historyczny*.

Kieniewicz's *Memoirs* is a unique document which portrays the story of not only one scholar, but also of various circles. His rich life story and links with many scientific institutions resulted in the fact that the scholars who made up the post-war scientific, mainly historical, community were recorded in his *Memoirs*. Even a cursory glance at the index of names in the book (pp. 719–744) testifies to the size of the group with which Kieniewicz associated. Kieniewicz illustrates the difficult periods of his life and exemplifies the lives of scholars during the war and occupation, and in the Stalinist period. Those were the times when, as a scholar, he had to make choices. His notes show that he distanced himself from many events, and, as a historian, he encouraged the search for the truth about the past, in line with his principles. Reading Kieniewicz's *Memoirs* allows the reader to encounter the unique and bygone world of the intelligentsia of the inter-war years, the Second World War, and the post-war period, whose achievements we enjoy today. And it is worth being aware of this and remembering it.

Bibliography

- Izdebski H. (2020). *Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów oraz poprzedzające ją organy. Podstawy prawne i działalność*, Warszawa: Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów.
- Kieniewicz S. (1938). *Adam Sapieha (1828–1903)*, Lwów: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Kieniewicz S. (1952). *Galicja w dobie autonomicznej (1850–1914). Wybór tekstów w opracowaniu Stefana Kieniewicza*, Wrocław: Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.
- Kieniewicz S. (1974). "O etyce zawodu historyka," *Kwartalnik Historyczny*, no. 3, pp. 517–528.

- Kieniewicz S. (2021). *Pamiętniki. Do druku przygotował J. Kieniewicz*, Kraków: Wydawnictwo Znak.
- “Nagrody Historyczne *Polityki* 2022 – laureaci,” wydawca.com.pl, 18.05.2022, <https://wydawca.com.pl/2022/05/18/nagrody-historyczne-polityki-2022-laureaci/> [access: 25.07.2022].
- Stefan Kieniewicz – Henryk Wereszycki. Korespondencja z lat 1947–1990. Wstęp i opracowanie E. Orman* (2013). Kraków: Księgarnia Akademicka, Instytut Historii Nauki PAN.
- Stobiecki R. (2015). “Niezwyczajna epistolografia. O korespondencji Stefana Kieniewicza i Henryka Wereszyckiego,” *Kwartalnik Historyczny*, no. 3, pp. 553–564.
- Szwarc A. (ed.) (2010). *Stefan Kieniewicz. Historyk i jego dziedzictwo w polskiej historiografii*, Warszawa: Wydawnictwo DiG.
- Śródka A. (1995). “Kieniewicz Stefan,” in *Uczeni polscy XIX–XX stulecia*, vol. 2: *H–Ł*, Warszawa: Agencja Wydawnicza Aries, pp. 191–194.

ADDRESS FOR CORRESPONDENCE:

Władysława Szulakiewicz
 Jesuit University Ignatianum in Krakow
 Institute of Educational Sciences
 e-mail: wladyslawa.szulakiewicz@ignatianum.edu.pl